

Intervju: NADA PRAPROTNIK

Pogovarjala se je Špela Pungaršek

Botaniki dr. Nada Praprotnik poznamo predvsem kot odlično poznavalko flore Karavank in zgodovine botanike. Skoraj 40 let je v Prirodoslovnem muzeju Slovenije delala kot vodja Kustodiata za botaniko in vodja Alpskega botaničnega vrta Juliana v Trenti. Strokovno je obdelala herbarijske zbirke ter raziskovala delo in življenje mnogih slovenskih in tujih botanikov. Je avtorica poljudnih in strokovnih člankov ter razstav, pripravila je tudi številna predavanja. Kot muzejska svetnica se je pred šestimi leti zaradi *Zakona za uravnoteženje javnih financ* morala upokojiti, a s svojim delom nadaljuje; izdala je dva priročnika o rastlinstvu Karavank in sodelovala pri treh monografijah, prav tako še vedno objavlja članke in predava.

V drugih intervjujih ste omenili, da vas je že v osnovni šoli najbolj zanimala botanika, saj ste doma nabirali mnoge uporabne rastline. Kako vas je pot potem na fakulteti vodila do diplome iz botanike?

Doma smo živeli sredi narave in hribov, že domači so poznali mnoge rastline. Tako sem se že v osnovni šoli odločila, da bom študirala botaniko. Na Gimnaziji Jesenice me je biologijo učila prof. Marija Kuhelj, ki je veljala za strogo, a je poznala tudi veliko rastlin. Pri njej sem izdelala tudi svoj prvi herbarij. Pogosto sem ji postavljala vprašanja, kaj je katera rastlina. Bila je tudi članica Prirodoslovnega društva Slovenije in ko sva se kasneje srečali na ekskurziji omenjenega društva, so se vloge obrnile: ona je spraševala mene, kaj je katera rastlina. Na fakulteti me je sistematsko botaniko oziroma taksonomijo rastlin učil prof. Ernest Mayer, doktor stare dunajske šole, mednarodno priznan botanik ter zelo dober poznavalec flore Slovenije in Balkana. Njemu sem rekla, da bi delala diplomu na sistematski botaniki, nekaj v bližini mojega kraja.

Kakšen je bil študij biologije v vaših časih?

Takrat je bil Oddelek za biologijo še na Aškerčevi cesti na Filozofski fakulteti, a predavanja smo imeli na številnih lokacijah po Ljubljani. Imeli smo veliko terenskih vaj, že takrat smo šli na Komno. Profesori še niso imeli niti prosojnic in so veliko risali po tabli.

Dr. Nada Praprotnik. (foto: Peter Skoberne)

Zakaj ste si za diplomsko nalogo izbrali ravno floro Vrtače?

Prof. Mayer mi je dal na izbiro tri lokacije popisov v bližini mojega bivališča: terase nad Savo pri Blejski Dobravi, greben Peči do Sv. Petra in Vrtačo. Seveda sem izbrala drugi najvišji vrh v Karavankah.

Ste imeli na terenu kdaj težave, ker je blizu potekala državna meja? Se vam je med delom za diplomu pripetila kakšna zanimiva prigoda?

Seveda je bilo vse malo drugače, saj ni bilo niti markiranih poti. Za gibanje v bližini meje sem potrebovala posebno dovoljenje, ki se je nanašalo na celotne Karavanke. Na Zelenici takrat ni bilo več graničarjev, tako sem občasno na terenu

srečala samo obmejne kontrole, ki so zahtevale dovoljenje, a slabih izkušenj nisem imela. Pogosto sem obiskala tudi druge vrhove Karavank, tako me je enkrat ob povratku z Velikega vrha na Košuti pričakala skupina graničarjev s psom. A ker sem imela dovoljenje, je bilo vse v redu.

Takoj po diplomi leta 1975 ste začeli delati kot kustosinja v Prirodoslovnem muzeju Slovenije in to delo ste opravljali skoraj 40 let. Kako se spominjate prvih let v muzeju?

V muzej sem prišla praktično z zavora diplome. Do leta 1968 je bil kustos za botaniko v muzeju prof. Tone Wraber, za njim pa sedem let ni bilo botanika. Dogovorjeno je bilo, da mesto zasede Andrej

Seliškar, a ta se je odločil za zaposlitev na Biološkem inštitutu Jovana Hadžija - ZRC SAZU. Zato je prof. Mayer predlagal mene. Takratni direktor sicer ni bil navdušen nad žensko na tem delovnem mestu, saj naj bi bilo veliko težkega terenskega dela, a kasneje se je izkazalo, da denarja za prav veliko terenov sploh ni bilo.

Enkrat ste mi omenili, da ste takoj po nastopu službe v Prirodoslovnem muzeju morali pripraviti razstavo ob 50-letnici Alpskega botaničnega vrta Juliana. Kako je to potekalo, vam je kdo lahko priskočil na pomoč?

S službo sem začela 1. julija 1975, 50-letnico pa naj bi praznovali maja prihodnje leto. Razstava prvotno pravzaprav ni bila v načrtu, zanj smo se odločili šele, ko smo imeli vse pripravljeno za vodnik. Takrat je namreč izhajala serija vodnikov po Sloveniji in ob obletnici naj bi Juliano predstavili v enem od njih. Za pisanje so prosili prof. Wraberja, a kot mi je sporočil, me je »porinil v vodo« in jim svetoval, naj ga napišem jaz. Seveda mi je potem veliko pomagal z nasveti in literaturo. Na odprtje razstave je nato prišla tudi hči ustanovitelja vrta, Olga Bois de Chesne.

Pripravili ste tudi razstavo o zdravilnih rastlinah. Katere razstave so vam še najbolj ostale v spominu?

Da, razstava o zdravilnih rastlinah je bila ena bolj odmevnih in je požela veliko pozornosti v javnosti. Za otvoritev smo pripravili tudi čaje, pijače in druge pripravke iz zdravilnih rastlin. Tam smo se hecali, da bo naslednja razstava o strupenih rastlinah, vključno s pokušino. A ostalo je le pri ideji. Pripravila sem še številne manjše razstave: o Karlu Zoisu ob 200-letnici njegove smrti (na posestvu Brdo in v muzeju), o blagajevem volčinu

Na Krvavcu s pokojnim prof. Vladom Ravnikom. (foto: Ciril Mlinar Cic)

(v Polhovem Gradcu), o Alfonzu Paulinu, z razstavo o Juliani smo gostovali v Münchnu, sodelovala sem pri razstavi o ogozjenih vrstah v Sloveniji, ki sta jo v muzeju pripravila prof. Tone Wraber in Peter Skoberne, pri večjih razstavah v Prirodoslovnem muzeju in pri razstavah Narodnega muzeja Slovenije (pripravila sem npr. prispevek o Francu Hladniku).

V enem od intervjujev ste omenili, da so tudi vam, tako kot v začetku prejšnjega stoletja Angeli Piskernik, v sedemdesetih letih jasno povedali, da je za kustosa v muzeju povsem dovolj visoka izobrazba, magisteriji in doktorati naj ne bi bili potrebni. Kljub temu ste leta 1979 magistrirali z delom *Saxifraga moschata agg. v Jugovzhodnih Apneniških Alpah* in leta 1988 uspešno

zagovarjali doktorsko tezo z naslovom *Ilirski florni element v Sloveniji*. Kako to, da ste se odločili za magisterij in doktorat?

Že po uspešnem zagovoru diplome me je prof. Mayer vprašal, kako naprej, kaj »bova« delala za magisterij. In ker sem stalno imela podporo mentorja, se mi ni bilo težko odločiti nadaljevati akademske poti, tudi če pri direktorju oziroma v muzeju magisterij in doktorat nista bila zaželeni. Z ljubljansko univerzo se je prof. Mayer dogovoril, da mi ni bilo treba plačati šolnine, saj je muzej sorodna ustanova univerzi. Sem pa vse terene in materialne stroške morala kriti sama. Ker je prof. Mayer odšel v novo službo na Biološki inštitut SAZU, ni mogel biti več moj mentor pri doktoratu (po tedanjih pravilih). Najprej sem se o temi pogovarjala s prof. Wraberjem, ki je predlagal ilirski florni element. Ker je izbrana tema doktorata potem bolj spadala pod fitogeografijo, je moj doktorski mentor postal prof. Andrej Martinčič.

Kako sta takrat potekala magistrski in doktorski študij?

V okviru magistrskega študija smo imeli precej predavanj in izpitov, zato pred zagovorom disertacije ni bil potreben ustni izpit – rigoroz.

Za Prirodosloveni muzej ste nabrali obširen herbarij, ki obsega 34 map. Na vaših etiketah so izdelane tudi karte z vrisanim kvadrantom, kjer je bila vrsta nabrana. Kako ste te karte izdelali?

Botaniki smo želeli, da bi se podatki o lokacijah rastlin zbirali v enoten sistem. Zato so Tomaž Seliškar, Branko Vreš in Andrej Seliškar izdelali nekakšen predhodnik sistema FloVegSi in s tem programom sem lahko natisnila tudi etikete s karto. Po prehodu na druge računalnike pa se je to žal opustilo.

Muzej hrani večinoma starejše herbarije, ki ste jih strokovno obdelali in poiskali informacije o njihovih avtorjih. Verjetno si v dobi interneta marsikdo ne predstavlja, kako zamudno je iskanje informacij v arhivih in knjižnicah. Ste pri brskanju v arhivih našli tudi kakšno nenavadno ali pozabljeno stvar?

Da, med zapuščino Karla Zoisa v Arhivu Republike Slovenije sem našla njegovo pogrešano beležnico pa tudi njegov portret ni bil znan oz. je bil prezrt. Poskrbela sem, da so ga prvič objavili v *Proteusu*. V arhivu Franca Hladnika sem šele po tretjem pregledu (pregledal pa ga je tudi prof. Wraber) opazila prvi inventar rastlin v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani iz leta 1812. Našla sem tudi točne rojstne podatke botanika in vrtnarja v

Pri pregledovanju starih knjig v Narodni in univerzitetni knjižnici. (foto: Ciril Mlinar Cic)

botaničnem vrtu, Andreja Fleischmanna, prej so zanj navajali celo napačno letnico rojstva.

Botanike, ki so delovali na slovenskih tleh, ste predstavili na predavanjih in v številnih člankih, ob odhodu v pokoj pa ste rezultate svojega dela objavili v dvojni številki muzejske revije *Scopolia*. Izdaja predstavlja zelo velik del zgodovine botanike na Slovenskem, s številnimi podatki o arhivskih virih ter redkih ali znamenitih rastlinah, in je res življenjsko delo. Ob tem vam iskreno čestitam! Večkrat ste omenili, da je vaš najljubši botanik Karel Zois. Kako to?

Karla Zoisa so imenovali »glasnik cvetne lepote naših Alp«, ki so tudi meni najbolj blizu. Imel je srečno roko in oko za nove, še neznane rastlinske vrste.

V muzeju ste precej sodelovali s fotografom Cirilom Mlinarjem Cicem, s katerim sta skupaj pripravila DVD o Juliani in fotografirala številne rastline. Kakšni so vaši spomini na te terene?

Cic je bil zelo potrpežljiv, skupaj sva fotografirala tudi drugod po Sloveniji, ne samo v Juliani. Po možnosti sem izbirala najbolj dostopna nahajališča vrst, saj je fotografska oprema težka in sem želela delo fotografu olajšati. Tako sva na primer fotografirala linejko v Soteski pri Bohinju, kratkodlakavo popkoreso pri Podbrdu, kranjski jeglič na Jelenku, na več krajih blagajev volčin ...

Prostora Prirodoslovnemu muzeju stalno primanjkuje in zdi se, da rešitve še nekaj časa ne bo. Zaradi pomanjkanja prostora se je tudi muzejski herbarij večkrat selil. Ste morali večino materiala preseliti sami? Kako je to potekalo?

Herbarij smo v času moje zaposlitve selili dvakrat. Prvič sem ga iz podstrešne sobe lastnoročno selila v veliko razstavno dvorano, drugič ga je bilo treba prepeljati v depo v BTC. Čeprav sem vse dobro označila, so mi pri prenosu marsikaj zamešali in urejanje herbarija v depolu je bilo potem zelo zamudno, saj tam ni veliko prostora za razvrščanje. Pole sem razporejala kar po tleh. Poleg tega so herbariji zastrupljeni z različnimi strupenimi snovmi in v osrednjem delu depoja se človek ne bi smel zadržati več kot 15 minut. Pogosto sem v herbariju opravljala tudi delo snazilke in tehničnega osebja.

Izdali ste tudi monografijo o blagajevem volčinu. Kako je prišlo do ideje za to knjigo in njenega izida?

O knjigi naj bi pisala etnologinja, ki je k sodelovanju povabila muzej. A po spletu

Na pohodu v bližini Matreia (Vzhodna Tirolska), v ozadju Grossglockner. (foto: Živa Praprotnik)

Priprava na fotografiranje herbarijske pole. (foto: Ciril Mlinar Cic)

S pokojnim prof. Tonetom Wraberjem pri odkritju spomenika grofu Blagayu v Polhovem Gradcu. (foto: Živa Praprotnik)

okolščin se je naša direktorica odločila, da bo knjigo izdal kar muzej sam. Zanimivo je, da so se z blagajevim volčinom ukvarjali vsi kustosi Prirodoslovnega muzeja, ki so se ukvarjali tudi z botaniko: Henrik Freyer ga je opisal, Karel Dežman je našel drugo nahajališče na Kranjskem, Angela Piskernik je zapisala zgodbo o njegovem odkritju, Tone Wraber je poleg objave novih nahajališč pripravil tudi razstavo o Freyerju, jaz pa sem pripravila razstavo prav o volčinu in o njem napisala knjigo. Verjetno je blagajev volčin rastlina, o kateri je bilo pri nas največ napisanega.

Mnogi smo v poljudnih revijah, kot so *Proteus*, *PIL* in *Gea*, prebiralih vaše članke in kratke zanimivosti iz rastlinskega sveta. Kako se je vaše sodelovanje z revijami začelo?

Večinoma so me k pisanju povabili zraven. Takrat ni bilo veliko poljudne literature o rastlinah in je vsaka objava predstavila nekaj novega.

Leta 1994 ste postali urednica revije Botaničnega društva Slovenije – *Hladnikie*. Je v časih vašega urednikovanja primanjkovalo člankov ali ste imeli tudi več prispevkov kot pričakovano?

Že takrat je bila težava s pridobivanjem člankov, čeprav je bila revija ustanovljena ravno zato – da bi slovenski botaniki lahko objavljali svoja odkritja. V času mojega urednikovanja uporaba računalnika ni bila tako samoumevna – tako sem nekemu starejšemu avtorju sama v računalnik pretipkala rokopis.

Alpski botanični vrt Juliana ste strokovno vodili, o njem ste napisali štiri vodnike, zgibanke, iskali podatke o njegovi zgodovini in zbrali sezname rastlin, ki so nekaj uspevale v vrtu. V vrtu ste opravili tudi številna vodenja,

tako za odrasle kot otroke. Se vam zdi, da se je občinstvo spremenilo, da so odrasli bolj kritični in pričakujejo, da bodo tudi septembra videli vse v cvetu?

Ves čas so iste težave in nič se ne spreminja. Nekateri pričakujejo, da vse cveti od maja do septembra. Pogosto so spraševali, zakaj rastline, ko odcvetijo, pustimo tako grde. A sem opazila, da imajo podobne težave tudi v tujini. Ko sem v najlepšem razcvetu obiskala alpski botanični vrt na Dobraču, sem slišala obiskovalce, ki so tarnali, da nič ne cveti. Nekega septembra sem v Juliani gostila televizijsko ekipo, ki je malo dvomila, da bomo v vrtu ob tem času leta lahko še kaj posneli. A ko sem jim pripovedovala zgodbe o rastlinah, niso nikakor želeli oditi in smo se zadržali dlje kot pričakovano.

Pri vodenju skupine v Juliani. (foto: Jože Mihelič)

Po predavanju v Botaničnem vrtu Univerze v Ljubljani. (foto: David Bavcon)

Udeležili ste se tudi simpozijev alpskih in arktičnih botaničnih vrtov. Kje ste bili, kaj vam je najbolj ostalo v spominu?

Ti simpoziji so se začeli že pred prvo svetovno vojno, obnovili pa so jih šele leta 2006, tako se jih nisem veliko udeležila. Najlepši vrt, ki sem ga v okviru teh simpozijev obiskala, je bil zagotovo alpski botanični vrt Lautaret v Franciji, ki leži na nadmorski višini okoli 2.000 metrov in predstavlja tudi visokogorske rastline z drugih kontinentov.

Kako se spominjate sodelovanja z vrtnarjema? Na teren ste hodili predvsem z gospodom Jožetom Završnikom?

Jože je na terene hodil že s prof. Wraberjem, ki ga je enkrat vzel tudi s sabo na terenske vaje na Komno. Sama sem z Jožetom občasno hodila na teren, predvsem ko sva obiskala kakšno novo lokacijo. Kasneje so bile pogosto težave s službenimi avtomobili, saj je nekaj časa veljalo, da gremo lahko na teren izključno z njimi. Tako je prišlo tudi do takšnega nesmisla, da je šel šofer s službenim avtom iz Ljubljane v Trento in odpeljal Jožeta na Vršič.

Verjetno je bil vrt ob začetku vaše službe v muzeju drugačen, kot je danes. So v sedemdesetih letih alpske rastline, kot npr. zoisova zvončica, uspevale bolje kot danes ali so že takrat kmalu po presaditvi preminile?

Že takrat je bila težava z zoisovo zvončico. Pri izviru Mlinarice lepo uspeva, pa je to le malo višje po dolini. Raste in cveti tudi v dunajskem botaničnem vrtu. V Juliani pa kar noče rasti. Se pa zadeve spreminjajo. V Wraberjevih časih npr. alpski glavinec ni cvetel, odkar sem bila zaposlena v muzeju, pa cveti vsako leto. Alpska možina je v vrtu vedno lepo cvetela, leta 2012 pa se je prvič zgodilo, da ni bilo niti enega cvetočega primerka. Tudi dolgoletna vrtnarica Marija Završnik se ne spominja, da bi se kdaj to zgodilo.

V službo v Prirodoslovnem muzeju ste se vsak dan vozili z vlakom iz Žirovnice in bili v službi že pred sedmo uro. Kako ste preživeli dolge ure na vlakcu?

Na vlakcu sem si lahko odpočila od službe in doma, tam sem imela čas zase. Veliko sem pletla in brala, med vožnjo pa se mi je porodila tudi marsikatera ideja.

Aktivni ste bili tudi pri Komisiji za varstvo gorske narave in Gorski straži Planinske zveze Slovenije. Kakšne funkcije in zadolžitve ste imeli?

Bila sem načelnica te komisije in v nekem obdobju zelo aktivna. Organizirali smo izobraževanja za inštruktorje varstva

S prof. Vladom Ravnikom na predstavitvi njegove knjige v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. (foto: Ciril Mlinar Cic)

Na Peči (tromeja med Slovenijo, Avstrijo in Italijo). (foto: Ciril Mlinar Cic)

narave, ki so potem o tej temi lahko tudi predavali in imeli tečaje za Gorsko stražo. Kot načelnica pa sem bila tudi članica upravnega odbora PZS in sodelovala s Komisijo za izobraževanje ter *Planinskim vestnikom*.

Številnim planinskim društvom ste se pridružili na terenu in jim povedali marsikatero zanimivost o alpskih rastlinah. Za mnoga društva ste pripravili tudi predavanja. Še vedno predavate planinskim društvom?

Zelo rada sem predavala predvsem o alpskih rastlinah ali o zgodbah botanikov. Zdaj tega res ni več toliko.

Kljub zdravstvenim težavam ste zelo aktivni. Tudi po upokojitvi ste pripravili mnoge članke, predavanja in izdali več monografij, veliko sodelujete z Botaničnim vrtom Univerze v Ljubljani. Ste soavtorica monografij o fleischmannovem rebrincu, Andreju Fleischmannu in o narcisah v Sloveniji ter avtorica dveh priročnikov o rastlinah Karavank: *Rastlinstvo na stezah ovčarja Marka* in *V rož'ce na Golico*. Ste zelo povezani z domačim okoljem – deželo pod Karavankami. V kakšni vlogi se vidite pri tem?

Da, še vedno sodelujem z različnimi planinskimi društvi in društvi upokojencev, pišem za zbornike ... Tega je bilo včasih še veliko več, saj sem o rastlinstvu v Karavankah od Tromeje do Ljubelja pisala za občine, šole, lovska društva, pašne skupnosti ...

Sodelovali ste tudi pri izdaji otroškega botaničnega priročnika *Gorski vrt za vse odprte*. Ste ljubezen do rastlin in gorskega sveta prenesli tudi na svojo hčer in vnuke?

Ljubezen do gora sem vsekakor prenesla, saj so vsi navdušeni planinci. Tudi navdušenost nad rastlinami do neke mere. Hči Živa dobro pozna rastline in ima zanje zelo dobro oko. Tako je kot otrok prva opazila »modre cojzke« na Belski planini – šlo je za posebno vijolično cvetno obliko zoisove vijolice. Tudi na Tromeji me je opozorila, da so tam svišči nekako drugačni od tistih, ki smo jih videli v drugih delih Karavank. Sprva sem ji rekla, da je to seveda clusijev svišč, a ko sem bližje pogledala, sem videla, da je pravzaprav kochov.

Vas pot še vedno zanese v Karavanke? Kje v družbi rastlin vas lahko srečamo?

Trenutno malo manj, a še vedno zahajam v dolino Završnice in si rada ogledam ključavnice na Javorniškem Rovtu. ☞